

Justitiedepartementet
Enheten för fastighetsrätt och
associationsrätt
103 33 STOCKHOLM

Vår referens: Dnr 325/2003

Er referens: Ju2003/9069/L1

2004-04-01

Remissyttrande

Aktiebolag med begränsad vinstutdelning Betänkande av utredningen om icke vinstutdelande aktiebolag (SOU 2003:98)

Utredningen lägger fram förslag till två modeller för aktiebolag med vinstutdelningsbegränsning: Aktiebolag utan vinstutdelning och Aktiebolag med begränsad vinstutdelning. Vid begränsad vinstutdelning skall skälig utdelning anses vara statslåneräntan plus en procentenhet multiplicerad med tillskjutet kapital. Eventuellt överskott i bolaget skall användas inom bolaget för dess konsolidering eller utveckling av verksamheten.

Enligt direktiven skall den nya bolagsformen vara lämplig för verksamheter inom områdena skola, vård och omsorg, men även kunna användas inom andra verksamhetsområden.

Bestämmelserna om den nya aktiebolagsformen föreslås utgöra ett nytt kapitel 20 i aktiebolagslagen.

Svenskt Näringsliv har följande synpunkter på förslaget.

Allmänna och sammanfattande synpunkter

Förslaget är ett beställningsverk avseende en teknisk lösning av ny aktiebolagsform. Bakgrunden till förslaget synes vara politiska krav om att verksamheter inom områdena vård, skola och omsorg inte bör tillåtas i privat regi och särskilt inte med vinstsyfte.

Svenskt Näringsliv motsätter sig starkt dessa strävanden att inskränka de privata alternativen. Detta gagnar inte en nödvändig utveckling av verksamheterna mot bättre tillgänglighet, högre kvalitet och ökad samhällsekonomisk effektivitet.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget om två nya aktiebolagsformer med vinstutdelningsbegränsning. De huvudsakliga skälen är att verksamheten i ett sådant bolag riskerar att bli ekonomiskt ineffektiv, att bolagsformen i förlängningen kan befaras leda till konkurrenssnedvridning, att den riskerar att komma i konflikt med EG-rätten, att ett sådant aktiebolag blir en anomali som kan medföra svåröverskådliga bolagsrättsliga problem samt att det inte finns något behov av en ny bolagsform av detta slag.

Icke vinstutdelande verksamheter idag

Icke-vinstdrivande företag finns idag främst inom områden där investeringsbehovet är litet och där ägarna är samma personer som driver verksamheten eller är dess brukare. Framförallt bildas kooperativ inom barnomsorgen. På områden där investeringsbehovet är större medför svårigheterna med kapitalanskaffning till icke-vinstdrivande företag att sådana inte förekommer i samma utsträckning. För att få fram riskvilligt kapital krävs att investerare har möjlighet att få en rimlig ersättning för den risk som investeringen innebär, vilket inte är möjligt i icke-vinstdrivande verksamheter.

Icke-vinstdrivande företag finns dock inom vissa andra områden, t ex sjukvård. I sådana fall finns ofta en stiftelse som styr verksamhetsinriktningen genom ändamålsparagrafer m m. Det betyder bl.a. att verksamheten får svårt att svara mot nya behov eller ny efterfrågan som det inte finns utrymme för enligt stiftelsens stadgar.

I sammanhanget kan erinras om att det i och för sig inte finns några hinder enligt gällande aktiebolagslag att driva aktiebolag med vinstutdelningsbegränsningar genom att i bolagsordningen inta bestämmelser därom. Aktiebolag med sådana bestämmelser existerar dock inte i nämnvärd omfattning.

Ekonomisk ineffektivitet

Den stora nackdelen med icke vinstdrivande företag är svårigheterna med kapitalförsörjning. Finansiering genom banklån fyller inte motsvarande funktion som riskkapital eftersom en bank primärt inte skall ta risker. Detta innebär att utvecklande av innovativa och oprövade idéer hämmas.

På grund av problemen med kapitalanskaffning finns således risker för en alltför liten nyetablering och för underinvesteringar i verksamheterna, i vart fall under den första tiden.

Paradoxalt nog kan icke-vinstdrivande företag också leda till överinvesteringar. En sådan situation kan uppstå när de första svåra åren för t ex en kooperativ skola klarats

av. Då ingen vinstutdelning får ske ”måste” tillförda medel användas i verksamheten och det blir också ointressant att bygga upp kapital i företaget. Inom de ömsesidiga försäkringsbolagen kan iaktas problem av just detta slag.

Snedvridning av konkurrensen

En annan negativ effekt är risken för snedvridning av konkurrensen. För att den nya aktiebolagsformen skall komma till användning krävs att den ges en gynnad ställning, antingen på det sättet att den skulle utgöra en förutsättning för att bedriva verksamhet inom vård, skola och omsorg, eller att investeringar i ett sådant bolag skattemässigt eller på annat sätt skulle gynnas.

Båda sätten är oacceptabla från konkurrenssynpunkt och innebär en uppenbar risk att de effektiva företagen hämmas i sin utveckling vilket är negativt för det aktuella verksamhetsområdet, exempelvis vård, skola och omsorg samt för den allmänna ekonomiska tillväxten.

Strider mot EG-rätten

Som framgår av bifogat utlåtande avgivet av professorn i europeisk rätt, Carl Michael von Quitzow uppkommer i förlängningen av utredningens förslag starka betänkligheter från gemenskapsrättslig synpunkt. Utredningen påpekar också själv i avsnitt 8 att för det fall tillstånd till viss verksamhet eller möjligheterna att erhålla bidrag o.dyl. skulle knytas till att verksamheten bedrivs i den nya formen av aktiebolag, kan sådan villkor eventuellt komma i konflikt med EG-rättens grundprinciper.

I detta sammanhang kan vara av intresse att notera att frågan om att enbart acceptera bolag utan vinstsyfte för verksamhet inom områdena vård, skola och omsorg tidigare aktualiserats på upphandlingsområdet men avvisats bland annat med hänvisning till EG-rätten och konkurrensen.

Stämmer inte med aktiebolagslagen

Det är en uppenbar risk för att det uppstår ett stort antal nu svåridentifierade problem av juridisk teknisk natur på grund av att aktiebolaget är en företagsform som är konstruerad för att tillvarata ekonomiska intressen och att ge vinst till sina ägare. Exempelvis får den verkställande ledningen ett betydligt större inflytande på bekostnad av bolagets ägare, något som inte stämmer med utvecklingen mot ökad ägarstyrning i aktiebolag.

Komplicerade regler och risk för kringgåenden

Aktiebolagslagen omfattar idag såväl globala koncerner som enmansbolag. Detta påpekas ibland som en nackdel särskilt för mindre företag som får en mera svåröverskådlig aktiebolagslag med en mängd bestämmelser som inte berör de små

företagen. De olika särregler som utredningen föreslår för de nya aktiebolagsformerna ökar aktiebolagslagens komplikationsgrad ytterligare.

Begreppet vinst och vinstutdelning har inte har någon entydig innebörd och risken för kringgåenden är uppenbar. Det torde vara svårt att förutse alla de olika sätt på vilka vinster kan överföras och uppfinningsrikedomen visar sig vara stor, exempelvis i vissa försäkringsbolag. Det krävs därför en kontinuerlig beredskap för att göra ändringar i bestämmelserna liksom en omfattande och kostsam kontrollapparat .

Inget behov av de föreslagna bolagsformerna.

Utredningen har i sitt arbete inhämtat synpunkter från samanslutningar verksamma inom områdena skola, vård och omsorg samt från vissa övriga organisationer. Från dessa har samstämmigt uttryckts stor skepsis mot behovet av nya aktiebolagsformer med ingen eller begränsad vinstutdelning. Framförallt har framhållits svårigheterna att skaffa kapital samt risken för allvarlig konkurrenssnedvridning för det fall att sådana aktiebolagsformer skulle gynnas på olika sätt.

Att något behov inte föreligger understryks också av att, som nämnts ovan, aktiebolag med vinstutdelningsbegränsningar i bolagsordningen knappast förekommer, trots att det idag är fullt möjligt.

Avslutande synpunkter

Det är självklart utomordentligt viktigt att upprätthålla en hög kvalitet inom områdena vård, skola omsorg, liksom på många andra områden. Detta uppnås dock inte bättre om verksamheten bedrivs utan vinstsyfte. Tvärtom uppkommer som påpekats ovan en mängd problem som inte främjar utveckling av verksamheten.

Det finns ingen motsättning mellan vinstsyfte och hög kvalitet. En förutsättning för att åstadkomma vinst är att verksamheten bedrivs så att tjänsterna uppfyller de krav som ställs när det gäller innehåll, kvalitet, tillgänglighet och kostnad och därmed efterfrågas av konsumenterna. Härigenom kan även åstadkommas avsevärda samhällsekonomiska vinster.

Svenskt Näringsliv

Jan Persson

Torbjörn Spector